

PTTK W JUBILEUSZOWYM ROKU 100-LECIA ZORGANIZOWANEJ TURYSTYKI W POLSCE

Rok 1973 był dla Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego okresem o szczególnym znaczeniu. Towarzystwo, będące reprezentantem społecznego ruchu krajoznawczo-turystycznego oraz spadkobiercą i kontynuatorem stuletnich tradycji turystyki polskiej, przygotowało bogaty program obchodów jubileuszu stulecia.

W okresie tym popularyzowano historię i dorobek polskiej turystyki (wydawnictwa, audycje radiowe i telewizyjne, wystawy itp.). Szczególnie wiele uwagi poświęcono sprawom ostatniego trzydziestolecia, bowiem w latach Polski Ludowej spełnione zostały dążenia pionierów krajoznawstwa do upowszechnienia turystyki.

Jubileusz stulecia stał się dla działaczy i ogniw PTTK bodźcem do wzmożonej aktywności, w wyniku której w różnorodnych akcjach, wycieczkach i imprezach Towarzystwa uczestniczyło znacznie więcej turystów-krajoznawców niż w latach ubiegłych. Jubileusz był także okazją do uznania zasług działaczy i pracowników turystyki. Dawali temu wyraz przedstawiciele władz partyjnych i państwowych, uczestniczący w licznych uroczystościach jubileuszowych. Ogromną satysfakcją dla całego Towarzystwa było odznaczenie PTTK przez Radę Państwa PRL Orderem Sztandaru Pracy II klasy; odznaczenie wręczono 19 V 1973 r. w Krakowie w

czasie uroczystego posiedzenia Zarządu Głównego PTTK.

Odznaczenia państwowe nadano również długoletnim i zasłużonym działaczom PTTK. Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki wyróżnił wielu z nich odznaką „Zasłużony Działacz Turystyki”, zaś Zarząd Główny PTTK przyznał licznej grupie działaczy specjalny Medal Stulecia oraz Złote i Srebrne Odznaki PTTK.

PTTK brało również udział w wydarzeniach o dużym znaczeniu dla całego narodu Polskiego. Należały do nich obchody 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Ogniwom PTTK przypadło w udziale ważne zadanie organizowania obsługi ruchu turystycznego na szlakach i w miejscowościach związanych z życiem i pracą Mikołaja Kopernika.

PTTK, w pełni doceniając aspekty wychowawcze obchodów oraz dostrzegając możliwości pogłębienia uczuć patriotycznych i dumy narodowej w wyniku zapoznania społeczeństwa z postacią i dziełem Kopernika, podjęło szeroką działalność programową i organizacyjną, włączając całe Towarzystwo w realizację ogólnopolskiego programu obchodów kopernikowskich i Roku Nauki Polskiej. Przygotowania podjęto już w 1969 r. powołując Ogólnopolski Komitet PTTK obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Odpowiednio wczesne opracowanie programu

i skoordynowanie przygotowań pozwoliło na osiągnięcie w 1973 r. znacznych rezultatów.

Do głównych osiągnięć należy zaliczyć zorganizowanie na szlaku kopernikowskim powszechnego ruchu wycieczkowego i wielu imprez; przygotowanie i przeszkolenie do obsługi tego ruchu kilkuset przewodników; wydanie w podwójnym nakładzie publikacji pt. „Szlakiem Kopernika”; ustanowienie specjalnej kopernikowskiej odznaki krajoznawczo-turystycznej, którą zdobyło blisko 100 tys. turystów; przygotowanie szlaku kopernikowskiego wraz z wyremontowaniem wielu obiektów; (odbudowa na cele turystyczne 3 Kanonii we Fromborku); wyprodukowanie wielu pamiątek związanych ze szlakiem kopernikowskim.

W bogatym programie działania PTTK odpowiednio miejsce znalazła również problematyka przygotowań do obchodów 30-lecia Polski Ludowej. W 1973 r. ogniewa Towarzystwa zorganizowały wiele akcji i imprez, związanych z 30-leciem ludowego Wojska Polskiego. Szczególnie uroczystą oprawę miał Centralny Zlot Aktywu Turystycznego Wojskowych Kół PTTK w Zegrzu.

Aktywność Towarzystwa w realizacji zadań programowych 1973 r. umożliwiła objęcie wszystkimi formami działalności PTTK ponad 17 540 tys. osób.

Podkreślenia wymaga fakt, że władze PTTK, inicjując i koordynując tak szeroko rozwiniętą działalność, podjęły w 1973 r. wiele prac niezbędnych dla wykonania uchwał i postulatów VIII Walnego Zjazdu PTTK, odbytego w końcu 1972 r. Dużo uwagi poświęcono zagadnieniom turystyki wśród młodzieży i programowi dalszego rozwoju turystyki kwalifikowanej. Postulaty zalecające zwiększenie bezpośrednich kontaktów władz naczelnych z przedstawicielami podstawowych jednostek organizacyjnych PTTK znalazły swoje odzwierciedlenie m.in. w ogólnopolskim spotkaniu prezesów oddziałów PTTK. Zorganizowano je 4 III 1973 r. w Warszawie, z udziałem wiceprezesa

Rady Ministrów — Zdzisława Tomala, przedstawiciele zainteresowanych ministerstw, GKKFiT, organizacji współdziałających z PTTK oraz członków Prezydium ZG PTTK.

Z dużym nakładem pracy zorganizowano trzy spotkania instruktażowe (Ogólnopolska Szkoła Aktywu) dla kadry zarządów oddziałów i okręgów.

Wprowadzono w życie uchwałę Prezydium ZG PTTK z 13 IX 1972 r. o wyodrębnieniu gospodarki PTTK. Na tej podstawie od 1 stycznia 1973 r. rozpoczęło pracę Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej PTTK wraz z istniejącymi w jego ramach okręgowymi zespołami obiektów turystycznych, zakładami produkcyjnymi i biurami turystyki zagranicznej.

Zreorganizowano również strukturę GOPR — PTTK, zastępując dotychczas działający system zarządów GOPR i grup GOPR systemem jednoosobowego kierownictwa naczelników: GOPR i grup GOPR. Równocześnie rozpoczęły działalność rady: Rada Naczelna GOPR i rady grup GOPR.

STAN ORGANIZACYJNY

Stan członków oraz dane liczbowe dotyczące kół i oddziałów w końcu 1973 r. przedstawia tabela:

Wzrost w 1973 r. liczby oddziałów o 7 osiągnięto przez powołanie 9 nowych, przy jednoczesnym rozwiązaniu 2 oddziałów. Nowe oddziały powołano: przy Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni, przy Zakładach Mechanicznych im. Gen. Świerczewskiego w Elblągu, przy Zakładach Przemysłu Odzieżowego w Gubinie, oraz oddziały międzyszkolne: w Krakowie, w Janowie Lubelskim, we Włodawie, w Bartoszycach, Brzesku oraz oddział międzyzakładowy przy Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Przemysłu Gastronomicznego w Katowicach.

Jednocześnie, po wykorzystaniu wszystkich możliwości aktywizacji, podjęto decyzję o rozwiązaniu oddziałów: w Łapach

Okręg	Członkowie		Oddziały		Koła	
	ogółem	w tym w kołach zakładowych	ogółem	w tym zakładowe	ogółem	w tym zakładowe
1	2	3	4	5	6	7
Białystok	11 924	4 885	22	8	260	148
Bydgoszcz	22 023	9 959	22	2	409	232
Gdańsk	23 480	8 318	21	4	467	232
Katowice	84 939	57 828	30	6	1 120	790
Kielce	11 474	4 378	20	1	220	86
Koszalin	10 101	2 636	15	—	246	89
Kraków	47 272	26 769	36	8	817	541
Lublin	18 948	8 488	23	5	403	206
Łódź	22 721	11 481	29	4	457	300
Olsztyn	15 621	4 334	20	1	385	153
Opole	16 189	7 998	21	8	376	223
Poznań	31 517	13 424	39	6	574	281
Rzeszów	23 583	12 213	29	8	467	303
Szczecin	14 292	6 087	21	3	280	152
Warszawa	41 368	16 804	19	10	593	405
Mazowsze	21 121	9 744	39	9	402	198
Wrocław	40 871	15 565	35	5	712	419
Zielona Góra	11 772	4 233	21	5	329	133
Razem w 1973 r.	469 217	225 139	462	93	8 517	4 891
Razem w 1972 r.	433 689	214 944	455	88	7 922	4 747
Wynik	+35 528	+10 188	+7	+5	+595	+144

(terenowy) oraz przy Zjednoczeniu Budownictwa „Warszawa”.

Warto podkreślić, iż w skali całego kraju sieć oddziałów terenowych PTTK pokrywa 86,8% powiatów. W okręgach: gdańskim, rzeszowskim i szczecińskim terenowe oddziały działają we wszystkich powiatach, natomiast okręgi: krakowski, łódzki, olsztyński, poznański, mazowiecki, zielonogórski i koszaliński bliskie są osiągnięcia tego celu.

W 1973 r., jak wynika z bliższej analizy sieci kół i członkostwa, uzyskano znaczny postęp. Zorganizowano 595 nowych kół, tj. trzykrotnie więcej niż w 1972 r., przybyły 444 koła zakładowe, podczas gdy w 1972 r. notowano ubytek 67 kół zakładowych w stosunku do stanu 1971 r. Liczba członków PTTK wzrosła o 35 528 osób (w 1972 r. o 15 047 osób). Jedynie w okrę-

gu koszalińskim i zielonogórskim liczba członków uległa zmniejszeniu odpowiednio o 199 i 1343.

Stan członków i ogniw według rodzajów kół i klubów obrazuje poniższe zestawienie:

Na tle ogólnego rozwoju sieci ogniw PTTK warto podkreślić występującą w okresie ostatnich 3 lat tendencję wzrostu liczby szkolnych kół PTTK (1972 r. + 214 kół i 11 713 członków; 1973 r. + 338 kół i 17 239 członków) przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby SKKT należących do PTTK zbiorowo (1972 r. — 392 kół; 1973 r. — 66 kół). Oznacza to, że indywidualne członkostwo PTTK stwarza młodzieży szkolnej lepsze warunki dla udziału w programie i życiu organizacyjnym PTTK. Należy także przyjąć, iż bardziej pozytywne wyniki zorganizowania mło-

Wyszczególnienie	Stan jednostek			Stan członków		
	1972 r.	1973 r.	Wynik	1972 r.	1973 r.	Wynik
CZŁONKOSTWO INDYWIDUALNE						
Koła terenowe	507	501	— 6	74 277	72 248	— 1 929
Koła zakładowe	4 747	4 891	+144	214 946	225 135	—10 188
Koła zakładowe	4 747	4 891	+144	214 946	225 134	—10 188
Koła środowiskowe	837	898	+ 61	48 404	56 075	+ 7 671
Koła szkolne	1 354	1 692	+338	62 614	79 853	+17 239
Koła uczelniane	107	105	— 2	11 415	10 957	— 458
Kluby na prawach kół	570	430	+ 60	22 033	24 950	+ 2 817
Razem	7 922	8 517	+595	433 689	468 217	+35 528
CZŁONKOSTWO ZBIOROWE						
SKiT — PTTK	2 669	2 603	— 66	108 126	115 780	+ 7 652
ZHP — PTTK	420	455	+ 35	13 247	20 986	+ 7 739
Inne stowarzyszenia	19	50	+ 31	1 104	6 159	+ 5 055
Razem	3 108	3 108	—	122 479	142 925	+20 446
Ogółem	11 030	11 625	+595	556 168	612 142	+55 964

dzieży w ramach PTTK (w ciągu 1973 r. przybyło 32 626 osób, co stanowi 58,3% ogólnego przyrostu członków PTTK w tym roku) związane są ze znacznym ożywieniem współdziałania PTTK z władzami oświatowymi, nauczycielstwem oraz Związkiem Harcerstwa Polskiego. Godne wspomnienia są tu takie działania, jak zorganizowanie wspólnie z Ministerstwem Oświaty i Wychowania i Główną Kwaterą ZHP szkolenia dla ponad 200 osób — nauczycieli i uczniów — w zakresie uprawnień instruktora krajoznawstwa, kierownika wycieczek szkolnych i młodzieżowego organizatora turystyki. Dużą rolę odegrał Ogólnopolski Turniej Wiedzy Krajoznawczej. Ważnym wydarzeniem dla rozwoju turystyki w środowisku studentkim było powołanie samodzielnej Komisji Akademickiej ZG PTTK (3 III 1973 r.) zamiast dotychczasowej Rady do spraw Młodzieży Akademickiej, pracującej w ramach Komisji Młodzieżowej ZG PTTK. Nowo powołana Komisja Akademicka w pierwszym roku swej działalności zorganizowała Ogólnopolskie Seminarium dla Aktywu Oddziałów Międzyuczelnianych i

Uczelnianych (Poznań) oraz Ogólnopolskie Sympozjum Krajoznawcze. Wpłynęło to niewątpliwie na podwyższenie rangi poczynań PTTK w środowisku akademickim.

W 1973 r. rozwój sieci komisji i klubów specjalistycznych przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	1972 r.	1973 r.	Wynik
Komisje	2 466	2 547	+ 81
Kluby	699	776	+ 77
Członkowie	40 843	44 088	+3 245

Stan organizacyjny Towarzystwa wyrażający się liczbą członków, oddziałów, kół, klubów czy komisji PTTK, jest wynikiem organizatorskiej pracy działaczy w różnych środowiskach społecznych. PTTK tradycyjnie już rozwija działalność w zakładach pracy, wśród młodzieży i Wojska Polskiego. W 1973 r. w wyniku pozytywnych doświadczeń lat ubiegłych zwrócono większą uwagę na działalność

turystyczną w miejscu zamieszkania oraz w środowisku ludzi starszych: rencistów i emerytów. Na początku 1973 r. powołano w Zarządzie Głównym Komisję pracy PTTK w osiedlach mieszkaniowych. W jej składzie znaleźli się działacze turystyczni — przedstawiciele Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego. W okresie jednego roku opracowano i wprowadzono w życie nowy regulamin koła (klubu) osiedlowego PTTK.

Powyższe poczynania związane były z realizacją decyzji najwyższych władz państwowych, dotyczących potrzeby aktywizacji samorządów mieszkańców osiedli. W wyniku tych działań wzrosła również liczba ogniw osiedlowych PTTK. W końcu 1973 r. zarejestrowano 142 koła i kluby osiedlowe, skupiające 6700 członków PTTK; przeszkolono aktyw tych ogniw — w sumie 250 organizatorów turystyki w osiedlach mieszkaniowych.

Przyjęte w 1973 r. nowe kierunki współpracy ze Zjednoczonym Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów dały w ciągu roku efekty w postaci powołania 16 kół PTTK, które zorganizowano przy powiatowych oddziałach ZZERI. Interesującą inicjatywą było ustanowienie nowej odznaki turystycznej PTTK „Turysta — Senior”.

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA I STAN KADR TURYSTYCZNYCH

W 1973 r. na 950 kursach przeszkolono ogółem 31 022 osób, w tej liczbie: 14 717 osób w zakresie podstawowych umiejętności krajoznawczo-turystycznych, 1355 pracowników PTTK w zakresie doskonalenia zawodowego oraz 14 950 osób spośród społecznej kadry PTTK. Na kursach i obozach, zorganizowanych dla kadry społecznej Towarzystwa, przeszkolono:

- 10 313 — organizatorów turystyki,
- 1 169 — przodowników turystyki kwalifikowanej,
- 362 — instruktorów,

- 1 551 — przewodników turystycznych,
- 1 555 — społecznych opiekunów zabytków, strażników i społecznych opiekunów przyrody.

Stan kadry na dzień 31 XII 1973 r. przedstawiał się następująco:

Rodzaj specjalności	Liczba osób		Wzrost kadr w stosunku do 1972 r.
	1972	1973	
I. Organizatorzy turystyki	46 452	51 013	+ 4 561
w tym:			
w zakładach pracy	27 007	27 756	+ 749
w środowisku młodzieżowym	16 297	19 313	+ 3 016
w wojsku	3 142	3 944	+ 796
II. Przodownicy turystyki kwalifikowanej	11 197	12 374	— 1 177
w tym:			
pieszej	3 041	3 445	+ 404
górskiej	3 017	3 466	+ 449
narciarskiej	613	620	+ 7
kolarskiej	912	1 004	+ 92
motorowej	1 734	1 705	+ 51
kajakowej	1 318	1 405	+ 87
żeglarskiej	562	649	+ 87
III. Instruktorzy	1 226	1 641	+ 415
w tym:			
speleologii	18	30	+ 12
turystyki			
podwodnej	124	147	+ 23
turystyki narciarskiej	531	790	+ 259
krajoznawstwa	553	674	+ 121
IV. Społeczni opiekunowie zabytków	5 175	4 944	— 231
V. Przewodnicy	10 670	11 754	+ 1 084
VI. Strażnicy i społeczni opiekunowie przyrody	7 502	8 431	+ 929
Ogółem	82 222	90 157	+ 7 935

KRAJOZNAWSTWO, OPIEKA NAD ZABYTKAMI, OCHRONA PRZYRODY

W 1973 r. kontynuowano realizację krajoznawczego programu turystyki, przyjętego przez Ogólnopolską Radę Aktywu Krajoznawczego PTTK w Gdańsku w 1970 r. Aktyw krajoznawczy Towarzystwa brał istotny udział w przygotowaniu i realizacji programu obchodów 100-lecia turystyki i 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Wpłynęło to m.in. na znaczny rozwój pracy popularyzatorskiej. W r. 1973 wygłoszono 13 358 odczytów krajoznawczych (w porównaniu z r. 1972 wzrost o 21 648), na których było obecnych 675 181 słuchaczy (w porównaniu z r. 1972 wzrost o blisko 200 tys.). Zorganizowano 3 573 wystawy, które zwiedziły 946 222 osoby, tj. o 432 wystawy i o 23 029 zwiedzających więcej niż w 1972 r.

W roku jubileuszowym wydano drukiem popularną pracę Zbigniewa Kulczyckiego „100 lat społecznej Turystyki” i monografię Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Przygotowano do druku album „100-lecie turystyki polskiej” oraz materiały do monografii Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Robotniczego Towarzystwa Turystycznego (pod redakcją naukową mgr Zbigniewa Tomkowskiego). Przygotowano do druku rocznik „Ziemia”, zawierający głównie materiały poświęcone dziejom krajoznawstwa polskiego. Problematyce jubileuszu stulecia zorganizowanej turystyki w Polsce wiele miejsca poświęcił na swych łamach „Gościniec”, publikując materiały historyczne i biografie wybitnych działaczy społecznego ruchu turystycznego w Polsce. Z okazji jubileuszu został wybity Medal 100-lecia oraz odznaka, którymi Zarząd Główny PTTK uhonorował zasługi długoletnich działaczy krajoznawstwa i turystyki.

W 1973 r. zorganizowano trzeci kolejny Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego CZAK-73. Tym razem odbył się on na

terenie województwa zielonogórskiego, w miejscowości Gorzupia Dolna i był połączony z wycieczką do NRD na Ziemię Łużycką. W 1973 r. stworzono warunki do powołania kolejnych pracowni krajoznawczych w Katowicach, Kielcach, Krakowie i Opolu. Ich otwarcie nastąpiło w początkach 1974 r. Powiększyły one dotychczas działającą sieć 9 pracowni.

W dziedzinie opieki nad zabytkami prowadzona była w dalszym ciągu praca nad zabezpieczeniem i ochroną zabytków kultury materialnej i rozwijaniem muzealnictwa krajoznawczego. Pod opieką Towarzystwa funkcjonowało w 1973 r. 30 muzeów i izb regionalnych. PTTK, inicjując powstawanie takich obiektów (np. w 1973 r. izb regionalnych w Łańcucie i Rakoniewicach), prowadzi je samodzielnie, uzyskując w tej mierze pewną pomoc ze strony państwa. Jednakże większe placówki wymagają środków i opieki, jakie może zabezpieczyć jedynie administracja państwowa. W związku z tym w 1973 r. przekazano pod Zarząd Ministerstwa Kultury i Sztuki orawski skansen w Zubrzycy Górnej, zorganizowany i prowadzony przez długie lata przez PTTK.

W organizacji opieki nad zabytkami w 1973 r. dokonano pewnych zmian, weryfikując m.in. społecznych opiekunów zabytków; stąd w 1973 r., mimo iż przeszkolono 527 nowych opiekunów, ogólna ich liczba zmalała z 5175 do 4944.

W zakresie ochrony przyrody kontynuowano tradycyjne formy pracy, przygotowując jednocześnie specjalną kampanię na 1974 r. pod hasłem „Turystyka a środowisko przyrodnicze”. Nową inicjatywą było powołanie regulaminowej Służby Kultury Szlaku, której funkcjonowanie jest oparte na ukierunkowanym działaniu aktywu społecznego PTTK, pracującego we wszystkich rodzajach działalności Towarzystwa.

TURYSTYKA KWALIFIKOWANA

Na tle uchwał VIII Walnego Zjazdu PTTK w 1972 r. podjęte zostały prace mające na celu stworzenie bardziej do-

godnych warunków dla rozwoju turystyki kwalifikowanej. Zarząd Główny opracował w tej sprawie szereg dokumentów, zgłaszając do władz państwowych konkretne postulaty i wnioski dotyczące bazy, sprzętu i ekwipunku, jednocześnie określając zadania programowe i organizacyjne dla zarządów komisji i ogniw PTTK. W uchwalonych przez ZG PTTK „Kierunkach rozwoju turystyki kwalifikowanej” została ponadto określona koncepcja własnej bazy PTTK i zadania nowo powołanego Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK w zakresie jej tworzenia.

Poczynania te w połączeniu z atrakcyjnością programu PTTK w 1973 r., wzbogaconego problematyką jubileuszu 100-lecia turystyki i Roku Kopernika, znacznie zaktywizowały działalność Towarzystwa we wszystkich dziedzinach turystyki kwalifikowanej. Dało się to szczególnie zauważyć w rozwiniętej działalności imprezowej i organizacji wycieczek.

Czołową imprezą inaugurującą rok jubileuszowy były zorganizowane przez Zarząd Główny PTTK zloty i rajdy górskie, objęte wspólnym programem i wspólnym hasłem „Wierchy Polskie 100”. Zloty odbywały się w 11 rejonach górskich w czasie od 20 do 24 czerwca 1973 r. W dniu tradycyjnej słowiańskiej „sobótki” odbyło się ich uroczyste zakończenie. Od Lubania Śląskiego po Bieszczady zapłonęły tego wieczoru ogniska sobótkowe, a organizatorzy poszczególnych imprez zadbali o ciekawy ich program. W rajdach „Wierchy Polskie 100” wzięło udział ok. 9 000 turystów. Niezależnie od imprez

centralnych, oddziały i koła zorganizowały wiele wycieczek i spotkań lokalnych pod wspólnym hasłem „Wierchy Polskie 100”.

Z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika zorganizowano ogółem 19 imprez centralnych dla ponad 200 tys. turystów pieszych, kolarzy, kajakowców i motorowców. Trasy przebiegały przez miejscowości, związane z życiem i pracą wielkiego uczonego, na terenie bydgoskiego, olsztyńskiego i gdańskiego.

Z okazji 30-lecia ludowego Wojska Polskiego zorganizowano 25 imprez centralnych. Szlakami walk i bitew wędrowało ponad 25 tys. uczestników, zapoznając się nie tylko z pięknem kraju, ale także z dziejami oręża polskiego. Do szczególnie udanych należały:

- III Ogólnopolski Rajd „Szlakami Wyzwolenia Szczecina”,
- VIII Ogólnopolski Rajd „Szlakiem Gwardii Ludowej” zakończony w Piotrkowie,
- IX Ogólnopolski Rajd „Szlakiem Walk Partyzanckich” w Puszczy Solskiej,
- III Centralny Zlot Młodzieży „Palmiry”.

Ogółem w 1973 r. zorganizowano 66 243 imprezy i wycieczki dla 2 005 131 uczestników. W stosunku do 1972 r. liczba imprez i wycieczek wzrosła o 8382, zaś ich uczestników o 231 594.

Udział w imprezach i wycieczkach w poszczególnych dyscyplinach turystyki kwalifikowanej w liczbach bezwzględnych i procentach w porównaniu z 1972 r. przedstawia się następująco:

Dyscyplina	1972 r.		1973 r.	
	Liczba uczestników	%	Liczba uczestników	%
Piesza	932 158	52,8	1 048 373	52,7
Górska	473 467	26,9	615 079	25,9
Motorowa	107 113	6,11	117 598	5,9
Narciarska	85 225	4,9	116 418	5,9
Kolarska	74 508	4,2	87 385	4,3
Kajakowa	59 587	3,3	64 421	3,2
Żeglarska	26 856	1,5	35 101	1,8
Podwodna	4 880	0,3	4 381	0,3
Razem	1 763 794¹	100	1 989 756	100

¹ Bez speleologii i motorowodnych.

W dalszym ciągu realizowana była zasada zmniejszania liczby dużych imprez ogólnopolskich, a zwiększania liczby niewielkich imprez oddziałowych i klubowych, które pozwalają na efektywniejsze rozwijanie samodzielności turysty, a co za tym idzie na zdobycie kwalifikacji koniecznych w turystyce indywidualnej. Omówioną sytuację ilustruje poniżej zestawienie:

Rok	Uczestnicy	Imprezy	Przeciętna liczba osób
1971	855 471	9 468	90
1972	838 377	9 971	85
1973	932 526	12 429	75

Niezależnie od imprez krajowych komisje organizowały wyjazdy polskich turystów na imprezy międzynarodowe, m.in. 10-osobowa grupa kolarzy wzięła udział w Międzynarodowym Rajdzie AIT w Belgii, Komisja Imprez na Orientację zorganizowała drużynę reprezentującą Poznań w międzynarodowych zawodach „O Puchar Miast Targowych”, które odbyły się w Budapeszcie, 30-osobowa grupa kajakowców brała udział w spływie kajakowym rzeką Gwadalkiwir w Hiszpanii. Pletwonurkowie PTTK uczestniczyli w imprezach podwodnych we Włoszech i Hiszpanii. Turyści-narciarze brali udział w międzynarodowym rajdzie narciarskim w Bułgarii.

W ramach kontaktów międzynarodowych przedstawiciele PTTK uczestniczyli w Kongresie Międzynarodowej Unii Speleologicznej (w CSRS), w Kongresie Międzynarodowej Federacji Biegów na Orientację (Szwajcaria) i w III Światowym Kongresie Działalności Podwodnej (Anglia).

Na imprezach i wycieczkach w 1973 r., a także w czasie wędrówek indywidualnych zdobyto ogółem 102 308 odznak turystycznych, tj. o 2189 więcej niż w 1972 r.

Pod opieką PTTK znajduje się 15 tys.

nizinnych szlaków pieszych oraz 8 tys. km szlaków górskich, zimowych i letnich. Nadal jeszcze wymaga generalnego rozwiązania problem tras narciarskich; wobec niepomiarnie zwiększonego ruchu w tej dyscyplinie (500 tys. narciarzy rocznie) i z uwagi na bezpieczeństwo turystów jest to zagadnienie niezbędne i pilne.

GÓRSKIE OCHOTNICZE POGOTOWIE RATUNKOWE

Działalnością GOPR objęte są tereny górskie w czterech południowych województwach: wrocławskim, katowickim, krakowskim i rzeszowskim. W 1973 r. działało 6 grup terenowych, 87 stacji ratunkowych i 42 punkty ratunkowe.

GOPR dysponował kadrą 1074 ratowników; w tej liczbie było 990 ratowników społecznych i 84 etatowych. Ratownicy interweniowali w 5123 przypadkach. Przeprowadzono 1268 akcji ratunkowych, 143 wyprawy ratunkowe i 84 wyprawy poszukiwawcze.

Warto podkreślić, że przy stałym rozwoju turystyki górskiej i narciarstwa liczba wypadków od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Jednocześnie, mimo sprawnie przeprowadzonych akcji i dużego poświęcenia ze strony ratowników, w górach nadal giną ludzie. W 1973 r. poniosły śmierć 23 osoby. Konieczny jest wzrost poczucia dyscypliny naszych turystów, zwiększenie odpowiedzialności ratowników; potrzebne jest stałe doskonalenie służby ratowniczej, tworzenie lepszych warunków dla pełnienia obowiązków przez GOPR oraz skuteczniejsze działanie profilaktyczne.

Te przesłanki oraz pogłębiona analiza warunków pracy i form działania GOPR, dokonana w 1972 r. przez PTTK a także przez Komisję Sejmową Zdrowia i Kultury Fizycznej, skłoniły do przeprowadzenia reorganizacji wewnętrznej GOPR, co przyniosło w rezultacie znaczne polepszenie warunków pracy ratowników. Zarząd Główny PTTK nadał Pogotowiu nowy regulamin, stwarzający możliwości i wa-

runki dla bardziej operatywnego i zdyscyplinowanego działania. W ramach poprawy warunków pracy ratowników dokonano weryfikacji pomieszczeń przeznaczonych na dyżurki GOPR we wszystkich obiektach górskich PTTK i przeprowadzono w związku z tym konieczne zmiany i remonty oraz uzupełniono wyposażenie w sprzęt. Wprowadzono korzystniejsze zasady żywienia ratowników w obiektach PTTK. Uzyskano decyzje o wprowadzeniu zawodu ratownika górskiego do I kategorii zatrudnienia oraz obniżenie wieku emerytalnego do 60 lat dla mężczyzn i 55 lat dla kobiet. Nadto uzyskano dotacje docelowe CFTiW na zakup sprzętu ratowniczego i ekwipunku, w tym także dotację dewizową w wysokości 57 tys. dolarów.

W ciągu 1973 r. odnotowano lepszą współpracę GOPR z ogniwami terenowymi PTTK. W jej ramach powinna szczególnie rozwijać się skuteczna działalność profilaktyczna.

AUTOSTOP

W 1973 r. działalność autostopu prowadziło 308 jednostek, w tym 273 oddziały PTTK, 30 rad powiatowych LZS, 2 rady wojewódzkie LZS oraz 3 POSTiW. Do akcji włączyło się 4354 kierowców samochodowych, w tym 62 kierowców zagranicznych. Ogółem z akcji autostopu skorzystało 36 586 osób, w tym 527 cudzoziemców. W stosunku do 1972 r. oznacza to wzrost o 2631 osób. W ramach akcji autostopu zorganizowano konkursy „Szlakami Mikołaja Kopernika” oraz „Uprzejmy Gospodarz”, które cieszyły się dużym zainteresowaniem.

Na 368 artykułów, dotyczących działalności autostopu, które ukazały się w prasie, tylko jeden miał charakter krytyczny.

OBŚLUGA RUCHU TURYSTYCZNEGO

W krajowym ruchu turystycznym, według danych GKKFiT, wzięło udział w 1973 r. łącznie 101 tys. osób (w 1972 r. —

85 430 tys.). Z tej liczby na turystykę pobytową przypadło 15 tys. osób (w 1972 r. — 12 900 tys.), z wypoczynku świątecznego w formach turystycznych skorzystało 48 tys. osób (w 1972 r. — 44 730 tys.). W turystyce wędrownej (wycieczkach i imprezach) zarejestrowano 38 tys. osób (w 1972 r. — 27 800 tys.), z czego na PTTK przypada blisko 16 ml. osób, które wzięły udział w imprezach i wycieczkach turystyki kwalifikowanej i wycieczkach krajoznawczych, w akcji autostopu czy też we wczasach i obozach wędrownych. W uzyskaniu tych niemałych rezultatów, przekraczających wyniki osiągnięte w 1972 r. o ok. 2 mln osób, największy wkład wniosły biura Obsługi Ruchu Turystycznego (ORT) działające przy 263 oddziałach PTTK.

Wyniki działalności biur ORT ilustruje tabela:

	1972 r.	1973 r.	% wskaznik wzrostu
Wycieczki	278 395	309 424	111
Uczestnicy	12 465 786	13 832 975	110
Obroty			
w tys. zł	1 122 186	1 304 016	116
Marża			
w tys. zł	98 372	125 038	127

Wypracowana przez biura ORT marża przeznaczona była poza pokryciem kosztów funkcjonowania biur ORT — na działalność programową oddziałów PTTK. Część marży w wysokości ok. 10%, odprowadzona została do zarządów okręgów PTTK na fundusz pomocy oddziałom.

W obsłudze wycieczek niezmiernie ważną rolę odgrywają przewodnicy turystyczni, na których spoczywa obowiązek realizacji programu krajoznawczego powierzonych ich opiece wycieczek. W 1973 r. przewodnicy turystyczni obsłużyli 218 255 wycieczek z 8 553 159 uczestnikami (1972 r. — 206 059 wycieczek i 7 896 tys. uczestników).

W 1973 r. PTTK dysponowało kadrą

11 754 przewodników turystycznych, zorganizowanych w 216 kołach przewodników przy oddziałach PTTK (w 1972 r. — 10 670 przewodników).

Dzięki szkoleniu w 1973 r. wzrosła również liczba uprawnień terytorialnych nadanych przewodnikom. Nadano ich ogółem 13 690, w tym: 3413 uprawnień przewodnika miejskiego, 5728 przewodnika terenowego, 2586 przewodnika górskiego i 1961 przewodnika zakładowego. Uprawnienia I klasy posiadało 1114 przewodników, II klasy — 2214 i III klasy — 10 362. Uprawnienia do prowadzenia wycieczek zagranicznych posiadało łącznie 1787 przewodników, z tego; 263 — w języku angielskim, 199 — w języku francuskim, 698 w języku niemieckim, 473 — w języku rosyjskim oraz 151 w innych językach.

W ciągu 1973 r. trwała akcja mająca na celu usprawnienie pracy przewodników oraz stworzenie lepszych warunków socjalnych dla kadry przewodników zajmujących się wyłącznie prowadzeniem wycieczek. Zagadnienia te były przedmiotem pracy Komisji Przewodników ZG PTTK oraz specjalnie powołanego przez Prezydium ZG PTTK zespołu roboczego. Wnioski Komisji Przewodników w formie projektów rozwiązań zostały skierowane do GKKFiT. Dotyczyły one m. in. regulacji i podwyżki wynagrodzeń, zatrudnienia i płac przewodników etatowych oraz podwyższenia podstawy wymiaru emerytur dla przewodników pełnodzwojczych.

Zakończono również prace związane z powołaniem w Warszawie Oddziału Przewodnickiego PTTK, który został utworzony w grudniu 1973 r.

NOWE FORMY DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PTTK

Na podstawie uchwały Prezydium ZG PTTK z dnia 13 IX 1972 r. w sprawie dalszego doskonalenia gospodarki turystycznej PTTK, z dniem 1 I 1973 r. roz-

poczęło działalność Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej PTTK. Przejęło ono obiekty turystyczne prowadzone dotychczas przez biura ekonomiczno-finansowe zarządów okręgów PTTK, zarządy oddziałów PTTK i przedsiębiorstwo PTTK „Domy Turysty”, które uległy równocześnie likwidacji. Zrzeszeniu podporządkowano również Biuro Turystyki Zagranicznej PTTK oraz zakłady produkcyjne pamiątek, fotowidówek i sprzętu turystycznego, działające dotychczas w ramach przedsiębiorstwa PTTK „Zakłady Wytwórcze Foto-Pam” PTTK, które w związku z reorganizacją zlikwidowano. Nowoutworzone Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej PTTK zorganizowano na zasadach gospodarki wydzielonej, opartej na rozrachunku gospodarczym, wprowadzając system jednoosobowego kierownictwa, z zachowaniem niezbędnych form nadzoru społecznego ze strony zarządów okręgów oraz odpowiednich uprawnień nadzoru i kontroli Zarządu Głównego PTTK.

W wyniku tych poczynań władz PTTK oraz uzyskanych zezwoleń Ministra Finansów, Ministra Spraw Wewnętrznych i Głównego Komitetu Kultury Fizycznej Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej PTTK z dyrekcją w Warszawie działa za pośrednictwem 17 nowo zorganizowanych okręgowych zespołów obiektów turystycznych, 8 zakładów produkcyjnych „Foto-Pam” i Biura Turystyki Zagranicznej.

Rok 1973, pierwszy rok działalności nowego organizmu gospodarczego, był szczególnie trudny. W okresie tym podjęto prace organizacyjne scalające w nowej strukturze bazę PTTK, normujące działanie nowo tworzonych jednostek, uzyskiwanie koniecznych zezwoleń i aktów normatywnych władz państwowych, modelowanie gospodarki i jej rozwoju (zwłaszcza inwestycji); wprowadzanie nowych warunków płacowych itp. musiało być połączone z możliwie sprawnym realizowaniem planu techniczno-ekonomicznego oraz z przygotowaniem i zorganizowaniem głównego sezonu turystycznego 1973 r., i to w warunkach zwiększonych wymagań ze

strony turystów i zaostrożonych kryteriów kontroli.

W rezultacie podjętych prac plan techniczno-ekonomiczny Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej, znacznie podwyższony w stosunku do wskaźników osiągniętych w formach organizacyjnych gospodarki 1972 r. (w sprzedaży usług turystycznych o ponad 72 mln zł, a w produkcji o ponad 26 mln zł), został wykonany z przekroczeniem ogólnym o ponad 106 mln zł. Umożliwiło to osiągnięcie zwiększonego zysku w kwocie ponad 50 mln zł, z jednoczesnym sprowadzeniem dawnej stosunkowo wysokiej straty w eksploatacji obiektów do rzędu 1 mln zł.

Szczególnie trudnym zadaniem w 1973 r. było scalenie w ramach ZGT bazy turystycznej oraz przyjęcie możliwej do realizacji koncepcji poprawy jej stanu oraz jej dalszego rozwoju.

W końcu 1972 r. — na ogólną liczbę czynnych 247 obiektów PTTK z 22 850 miejscami noclegowymi — 11 obiektów było administrowanych centralnie w ramach przedsiębiorstwa „Domy Turysty”, 141 pozostawało w administracji zarządów okręgów i 95 pozostawało w gestii zarządów oddziałów. Strona formalno-prawna własności i użytkowania wielu obiektów nie była uregulowana. W obiektach przygotowanych do całorocznej eksploatacji znajdowała się połowa ogólnej liczby miejsc noclegowych, a w sezonowej bazie około 6 tys. miejsc znajdowało się w domkach campingowych.

W ciągu 1973 r. zgrupowano w okręgowych zespołach obiektów turystycznych 224 czynne obiekty i roztoczono opiekę nad nielicznymi już obiektami administrowanymi przez oddziały. Pozwoliło to przy planowanej liczbie udzielenia 2 966 700 noclegów, osiągnąć wynik 3 183 300 noclegów i tym samym podnieść stopień wykorzystania bazy noclegowej do 61,6%.

W ramach ZGT — PTTK w 1973 r. zor-

ganizowano akcję wczasów i obozów turystycznych dla 25 tys. osób, w tym: dla 4930 narciarzy, 7620 turystów kajakowych, 1150 żeglarzy, 8170 turystów górskich, 800 turystów pieszych na nizinach, 1550 turystów zmotoryzowanych i dla 700 kolarzy.

Biuro Turystyki Zagranicznej obsłużyło 72 tys. osób, w tym:

— w wyjazdach grupowych do krajów socjalistycznych uczestniczyło 18,5 tys. osób,

— w wyjazdach grupowych do krajów kapitalistycznych i Jugosławii — 1,6 tys. osób,

— w wyjazdach indywidualnych do krajów socjalistycznych i Jugosławii — 37,1 tys. osób,

— w przyjazdach grupowych do Polski — 13 tys. osób,

— w przyjazdach indywidualnych do Polski — 900 osób.

W 1973 r. wystąpiły znaczne trudności w realizacji planowych zadań w zakresie turystyki zagranicznej, zarówno przyjazdowej, jak i wyjazdowej, spowodowane przedłużoną na okres całego półrocza izolacją krajów południowych zagrożonych pryszczyką. Wymagało to organizowania w trybie natychmiastowym wielu imprez zastępczych.

Mimo wysiłków Biuro Turystyki Zagranicznej PTTK nie uniknęło szeregu krytycznych uwag i zastrzeżeń ze strony klientów.

W produkcji pamiątek i sprzętu obserwowano nadal wysoką dynamikę rozwoju. Wykonanie planu ZGT — PTTK w tym zakresie w 108,7% świadczy o wzrastającym zapotrzebowaniu na tanią i estetyczną pamiątkę turystyczną. Istnieje w związku z tym potrzeba dalszego rozwijania wzornictwa pamiątek, podejmowania produkcji nowych wyrobów, które w większym niż dotychczas stopniu mogłyby być rozprowadzane w obiektach PTTK.